

การประพันธ์ในยุคก่อน

ผู้รวบรวมบทประพันธ์ของบรรดาท่านนักประพันธ์ พิมพ์เป็นหนังสือชื่อ ‘หรีดของนักประพันธ์ไทย’ เล่มนี้ มาขอและเจาะจงให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องการประพันธ์นวนิยายในยุคก่อน ก็หมายถึงก่อนสมัยที่ผู้รวบรวมซึ่งมีอายุในปัจจุบันได้ ๓๐ ปีแล้วยังเยาว์วัยอยู่ เพื่อนอกจากจะเป็นอนุสรณ์การประพันธ์ซึ่งเป็นงานอีกด้านหนึ่งที่พันเอกหลวงสารานุกรมประพันธ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อยังมีชีวิตได้ฝังใจรักและบำเพ็ญตนในงานประพันธ์มาด้วยความสามารถวิริยภาพ ตั้งแต่ต้นจนตลอดถึงกาลมรณะ มีชื่อเสียงกว้าง

ขวางในวงการประพันธ์ผู้หนึ่งแล้ว อย่างน้อยก็อาจเป็นเรื่องรื้อฟื้นเอาความเก่าของการประพันธ์บางส่วนมาเล่าฟังกันแก้เหงาเท่าที่อัตราหน้ากระดาษอันมีจำกัดเฉพาะเรื่องจะอำนวย แต่อย่างไรก็ข้าพเจ้าขออภัยในความบกพร่องอันอาจมีในเรื่องนี้ด้วยเพราะเป็นเรื่องนานมาถึงบัดนี้เป็นเวลา ๖๐ ปีเศษแล้ว หลักฐานที่ข้าพเจ้ามีอยู่แต่เดิมมาได้กระจัดกระจายสูญหายและความทรงจำอาจสับสนเลื่อนลงไปบ้าง

การประพันธ์ที่เจริญขึ้นนั้น มิได้อยู่ที่การสร้างบทประพันธ์อันมีอัตราและข้อความสละสลวยแต่ประการเดียว ย่อมต้องมีการเผยแพร่บทประพันธ์ให้แพร่หลาย และมีจำนวนผู้นิยมอ่านมาก เป็นเครื่องจรรโลงการประพันธ์ให้มีชีวิตถาวรรุ่งโรจน์ เครื่อง

*นามปากกา ‘ทวนทอง’ ‘งั่วเงิน’ ‘หลาวเหล็ก’

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน หรีดจากนักประพันธ์ไทย พระนคร : บริษัทการพิมพ์ไชนีสต์, ๒๔๕๗, ๒๒๑ หน้า (ทิพย์วิมล สารานุกรมประพันธ์ รวมพิมพ์ในการพระราชทานเพลิงศพ พ.อ. หลวงสารานุกรมประพันธ์ (นาวาปาดิณพยุภรณ์) เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร พุศ ๒๔ พุทธศักราช ๒๔๕๗).

จรรโลงการประพันธ์ได้แก่โรงพิมพ์มีจำนวน
และความสามารถพอที่จะพิมพ์บทประพันธ์
เผยแผ่ออกไปโดยเรียบร้อยงดงามทันความ
ต้องการประการหนึ่ง แหล่งรับบทประพันธ์
นอกจากหนังสือพิมพ์รายคาบรายวันแล้วมี
โรงมหรสพ เช่น ละครซึ่งต้องใช้บทประพันธ์
และผู้ทำหนังสือเฉพาะเรื่องออกจำหน่ายประ
การหนึ่ง อีกประการหนึ่งการศึกษาอันเป็น
บ่อเกิดแห่งนักประพันธ์และผู้อ่าน เมื่อ
กิจการทุกประเภทนี้เจริญมากขึ้น การประ
พันธ์ก็ทวีความเจริญ มีนักเขียนมีนักอ่านมี
บทประพันธ์นานาอารยธรรมากรขึ้น โดยเหตุ
นี้เมื่อกล่าวถึงการประพันธ์จึงได้อ้างอิงสิ่งที่
ร่วมจรรโลงการประพันธ์ด้วย

สมัยก่อน ๖๐ ปี คือ ในกลางปี พ.ศ.
๒๔๓๕ กองทัพบกได้เริ่มออกหนังสือพิมพ์
รายสัปดาห์ ชื่อ ยุทธโกษา มีขนาด ๔ หน้า
ยกหนา ๘ หน้า พิมพ์ที่โรงพิมพ์ วัชรินทร์
บริษัท “ซึ่งทำการของราชาธิปไตย กรุงสยาม”
(ข้อความประโยคทำยานามโรงพิมพ์นั้น มี
ความหมายอย่างไรไม่ทราบ) รวบรวมกฎข้อ
บังคับและข้อความในราชการทหารแจกจ่าย
นายและพลทหาร เพื่อเผยแพร่กิจการและ
ความรู้ ได้สอดแทรกโคลงฉันท์กาพย์กลอน
และนิยายซึ่งในหนังสือนี้ให้ชื่อว่า หาสียะ

พากย์และระสีกะพากย์ เป็นเครื่องแสดงให้
เห็นว่าการเขียนนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นได้เริ่ม
มีเค้าแล้ว

ที่จริงในเวลานั้นอาจะมีโรงพิมพ์ขึ้น
๓-๔ แห่งแล้วก็ได้ เพราะปรากฏว่าโรงพิมพ์
หมอบรัดเล ปากคลองบางกอกใหญ่ ที่นับ
ว่าเป็นโรงพิมพ์แรกในเมืองไทยตั้งมาก่อน
พ.ศ. ๒๔๑๖ (ค.ศ. ๑๘๗๔) เป็นเวลา ๘๐
ปีเศษมาแล้ว และพิมพ์แต่หนังสือของหอ
พระสมุดและหนังสืออักษรวิธานศัพท์เล่ม
ใหญ่ คงมิได้พิมพ์หนังสือนิยาย เพราะโรง
พิมพ์ยังใช้แทนพิมพ์ด้วยแรงคนหมุน รับ
พิมพ์หนังสือประเภทนี้ออกทุกรายคาบด้วย
ไม่ไหว ทั้งการศึกษาในยุคนั้นยังไม่เจริญ
มีผู้รู้หนังสือน้อย การประพันธ์จึงเงียบเหงา
อยู่ เมื่อโรงพิมพ์วัชรินทร์ตั้งแล้วระหว่าง
พ.ศ. ๒๔๓๖-๓๙ จึงมีโรงพิมพ์ตั้งขึ้นหลาย
แห่ง เช่น โรงพิมพ์หน้าวัดเกาะ โรงพิมพ์
พานิชกุศล (ตอนราชวงศ์) โรงพิมพ์
สะพานหัน ในถนนลำพังสายเดียวกันและ
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ต่างใช้แทน
พิมพ์แรงคนหมุนมั่ว (ไฟฟ้ายังไม่มีใช้)
พิมพ์หนังสือวงศ์ ๆ จักร ๆ ประโลมโลกและ
พงศาวดารจีนออกจำหน่าย เพราะเป็นหนังสือ
ที่เสร็จเมื่อไรก็ขายเมื่อนั้น ไม่ต้องเร่งรัด

การพิมพ์ ภายหลังเมืองนโรงพิมพ์น้อยลงแล้ว จึงพิมพ์นียายต่างประเทศออกเป็นเล่ม แต่ก็เพียงนาน ๆ ปีจึงจะได้พิมพ์สักเรื่องหนึ่ง

ในระยที่มีโรงพิมพ์ขึ้นบ้างแล้วนี้เอง มีโรงพิมพ์สยามประเภท ของนายกุหลาบ (กุศโร) ตั้งที่หน้าวัดราชบพิธ พิมพ์หนังสือสยามประเภท ขนาด ๘ หน้ายก หน้า ๓-๔ ยกออกและได้การเมืองสมัยนั้น สมัยเดียวกันนี้ได้มีหนังสือพิมพ์รายคาบ *วชิรญาณ*, *ทวีปัญญา*, และ *ลักขวิทยา* ในพระบรมราชูปถัมภ์ ๖ มีเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่ ประพันธ์ เข้าใจว่าจะตั้งโรงพิมพ์เอง ลงบทประพันธ์ทั้งแต่งขึ้นเอง และแปลจากต่างประเทศ ข้าพเจ้าเพิ่มมีโอกาสดิ้อ่านหนังสือเหล่านี้ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ เมื่อสำเร็จการศึกษา มัธยมบริบูรณ์ รู้สึกสนุกเกิดศนิยม ต่างกว่าเมื่อยังเรียนตำราสอนอ่านร้อยแก้วและนิทราชาคริตหรือเตลงพ่ายในชั้นมัธยม ซึ่งข้าพเจ้ามุ่งหน้าไปในการอ่านเพื่อความแตกฉานในภาษาและเพื่อรับการอบรมทางจิตใจมากกว่าทางสำนวนโวหาร เมื่อมารู้สในเชิงประพันธ์จากบทประพันธ์ของหนังสือรายคาบนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจึงหวนกลับไปอ่านตำราสอนอ่านด้วยควมเพ่งเล็งและรู้สึกซาบซึ้งในสำนวนชั้นในใจ ชวนให้ข้าพเจ้าชอบ

อ่านหนังสือทุกประเภทไม่ว่าพงศาวดารจีน-จีนตกวินิพนธ์ นวนิยาย ตลอดจนพงศาวดารไทยและต่างประเทศ ซึ่งขณะนั้นที่บ้านข้าพเจ้ามีหนังสือเหล่านี้อยู่พร้อมมูล จึงไม่เบื่อหน่ายต่อการค้นหามาอ่าน

ในยุคนั้นเองมีหนังสือพิมพ์^๑ *ประตูลิโรง* รายคาบ ขนาด ๘ หน้ายก หนา ๔ ยก ออกจำหน่าย เขียนหนักไปในทางกวีมาก แต่มีเรื่องที่ชวนอ่านติดใจอยู่ไม่น้อย ปรากฏว่า *หลวงอรรถเกษมภาษา* (คนดง) *หลวงนิยวิจารณ์* (ศรีสุวรรณ) และ *นายชิต บุรทัต* ผู้ใช้นามปากกาว่า “เอกชน” “แมวคราว” และ “เจ้าเงาะ” เป็นนักประพันธ์ร่วมอยู่ กับนักประพันธ์ผู้อื่นด้วย นายชิต บุรทัต ผู้เป็นกวีผู้ประพันธ์ *สามก๊ก* *เทพาคำฉันท์* ใน พ.ศ. ๒๔๕๒ มอบให้กระทรวงศึกษาธิการใช้เป็นหนังสือเรียน ในระยะนั้นนับว่าการประพันธ์เริ่มจะไหวตัวขึ้น ไม่ช้าได้มีหนังสือ *อุทวิทยา* ขนาดเดียวกับ *ประตูลิโรง* ประพันธ์เรื่องสั้น ๆ ออกมาอีกฉบับหนึ่ง แต่เป็นด้วยสิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่าเครื่องจรรโลงการประพันธ์ยังไม่ถึงขนาดสมบูรณ์แม้สักประเภทเดียว ช้การจำหน่ายหนังสือพิมพ์รายคาบส่งแต่สมาชิกผู้บอกรับ ไม่มีวางขายตามท้องตลาดมาตลอดยุค เพราะตลาดหนังสือไม่มี

การเก็บเงินจึงค่อนข้างล่าช้าลำบากมาก หนังสือไม่แพร่หลาย ผู้ดำเนินการออกหนังสือพิมพ์ที่กล่าวมาแล้วต่างก็ค่อย ๆ เลิกกิจการไปตามกัน แต่ไม่นานนักราว พ.ศ. ๒๔๕๔ ดูเหมือนจะมีไฟฟ้าใช้ในกรุงเทพ ฯ แล้วได้มีโรงพิมพ์ใหญ่ ๆ ตั้งขึ้น ออกหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์, เติลิเมล์, และ บางกอกไทม์ (ภาษาอังกฤษ) และ พิมพ์ไทย เป็นหนังสือพิมพ์รายวันขนาดธรรมดา ลงข่าวภายในภายนอกประเทศและบทความทำนองเดียวกับที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ แต่เป็นหนังสือเกลี้ยงไม่มีภาพถ่ายหรือเรื่องอ่านเล่น นาน ๆ นึกสนุกขึ้นมา เติลิเมล์ จึงลงภาพการ์ตูนลายเส้นแคะด้วยไม้ ล้อข้าราชการพอให้เพิ่มงานขึ้นศาลหอมปากหอมคอแล้วก็เอาใหม่ เพราะเจ้าของเป็นชาวต่างประเทศไม่ใช่บังคับไทย และโดยทำนองนี้หนังสือพิมพ์เล็ก ๆ ที่ออกใหม่ในเวลานั้น บางรายก็ตั้งแขกอะไรไม่ทราบในบังคับต่างชาติเป็นบรรณาธิการเอะอะตึงตังใส่ใครต่อใครไม่ละเว้น ทำให้หนังสือขายดีบรรณาธิการถูกจับไปในข้อหาอะไรก็ตาม ในที่สุดก็เพียงถูกปรับปล่อยตัวกลับ ข้าพเจ้าจำได้ว่าตอนนั้นหนังสือพิมพ์ชื่อเป็นญี่ปุ่นแต่เป็นภาษาอังกฤษชื่อ วายาโม และ ยามาโต ออกมาเข้าหม้ออยู่ในหนังสือ

พิมพ์เก่าอีกด้วย ทำให้ทะเลาะกันฟังสนุกสนานก็เหมือนกัน บรรณาธิการ ยามาโต เห็นจะเป็นนายนิรันดร์กลึง

ในยุคเดียวกับที่มีหนังสือพิมพ์รายวันเกิดขึ้นนี้ ละคร ปริตาลัย และ ไฉวเวียง ได้เปิดการแสดงขึ้นในความอำนวยการของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ บทละครที่แสดงรจนาโดยฝีมือพระโอรสของเสด็จในกรมตลอดต่อมาพระโสภณอักษรกิจจึงตั้งโรงละครปราโมทย์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยใช้บทประพันธ์ของผู้แต่งส่งทั่วไป ในหมู่นักประพันธ์แต่งเรื่องส่งมี เจ้าเงาะ คนดง ศรีสุวรรณ แสงทอง กุมารใหม่ และ แม่สะอาด (หลวงสารานุประพันธ์) อยู่ด้วย ส่วนข้าพเจ้าส่งแสดงในปีสุดท้ายเมื่อคนอื่นเขาเบื่อหน่ายกันและข้าพเจ้ามีความพยายามแต่งขึ้นแล้ว

ครั้นในเดือนมีนาคม ๒๔๕๕ โรงพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ ผดุงวิทยา มี “แม่สะอาด”-นวลปาจิณพยัคฆ์ (หลวงสารานุประพันธ์) ซึ่งขณะนั้นสำเร็จการศึกษาออกรับราชการเป็นครูในกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วยนักประพันธ์อื่นอาทิ เช่น ศรีสุวรรณ, คนดง, กุมารใหม่ (นายชวลิต เศรษฐบุตร์) เป็นต้น ทำการเปลี่ยนนิตยสารเป็นพายุไทยและแต่ง

เรื่องลงประจำเดือน ในเวลาไล่ ๆ กันนั้น โรงพิมพ์เตลิเมล์ได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ *สยามมว* ด้วย โดยมีนักเขียนประจำทั้งเก่าและใหม่ส่งเรื่องไปบำรุงเนื่อง ๆ เช่นเดียวกัน ต่อมาในเดือนกันยายน ๒๔๕๖ นายสุกรี วสุวัต ทั้งโรงพิมพ์และออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ *ศรีกรุง* มีนักประพันธ์ประจำสำนักงานคือ คนดง, ศรีสุวรรณ, กุมารใหม่, แมวคราว, แสงทอง (หลวงบุญมานพพาณิชย์) บางขุนพรหม (หลวงรัฐการโกศล) นอกจากนั้น แม่สะอาด, ทวนทอง คือ ขำพเจ้า, ส. อันทริกานนท์, แก้วกาญจนา, ศรีอิศรา (ม.ล. ฉะอำนอิศรศักดิ์) และผู้อื่นอีกหลายท่าน ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน เป็นแต่เพียงเขียนเรื่องแล้วก็นำไปส่งหรือมีเวลาว่างก็ไปนั่งคุยกันที่โรงพิมพ์ศรีกรุง เพื่อให้ผู้อำนวยกา *ศรีกรุง* ท่านเร่งเรื่องหรือให้เขียนหมายเหตุประจำเดือน โดยเฉพาะขำพเจ้าเป็นที่ชอบพอกันเคยกับตระกูล 'วสุวัต' มาแต่เด็กและบ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน มักถูกเร่งเรื่องด่วนในเมื่อเรื่องใกล้จะขาดมือ การส่งเรื่องให้หนังสือพิมพ์ *ศรีกรุง* มีตัวอย่างหนึ่งเมื่อพิถีพิถันเลือกเรื่องที่บุคคลภายนอกส่งมาบำรุงแล้ว จึงส่งนักประพันธ์พวกกันเองเขียนเรื่อง

ประเภทที่ยังไม่มี เช่น ไม่มีเรื่องตลกส่งมาเลย นักเขียนเรื่องตลกประจำ ๓-๔ คน ได้เขียนเรื่องอื่นเสียแล้ว ก็ชี้ตัวให้ผู้ที่ต้องเขียนส่ง ส่งเรื่องตลกเอาทีเดียว ขำพเจ้าว่าดี เพราะเคยกลุ่มอยู่ว่าไม่รู้ว่าจะเขียนเรื่องประเภทไหนให้ กลัวจะไปพ้องกับเรื่องคนอื่นเข้าพร้อมกัน เช่นเรื่องเศร้าก็เศร้าเสียทุกเรื่อง ตลกก็ตลกเสียทั้งเล่ม จะเกิดงามหน้าขึ้น อนึ่งการเขียนนวนิยายสมัยนั้นต้องระวังจะต้องประกาศขอโทษไว้วล้งหน้าว่า ชื่อบุคคลในบันเทิงคดี เป็นชื่อประติษฐานทั้งสิ้น ไม่ได้เจตนาให้พ้องกับใครที่มีตัวจริงเลย น่าจะเป็นเพราะสมัยนั้นมีการระแวงว่าจะหมิ่นประมาทกันจัดอยู่กระมัง

ในเดือนมกราคม ๒๔๕๗ จะมีหนังสือพิมพ์ *สมุทรสาร* เป็นจดหมายเหตุแถลงการของราชนาวิสมาคมแห่งกรุงสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ออกจำหน่ายแถลงการของสมาคม ฯ และนวนิยายภาคมหามุทประกอบด้วยภาพถ่ายทำให้โฉมหนังสือพิมพ์รายเดือนสว่างามขึ้น แต่ภายใน พ.ศ. ๒๔๖๑ อุปกรณ์การพิมพ์มีราคาสูงเพราะเป็นเวลาสงครามโลกครั้งที่ ๑ นักเขียนต่างเจริญวัยขึ้นภาระการงานในหน้าที่อาชีพก็มากขึ้น หากเวลามาสนุกสนานแก่การประพันธ์ไม่ใคร่ได้

หนังสือพิมพ์รายเดือนที่กล่าวมาแล้วจึงได้หยุดกิจการลงตาม ๆ กัน *ศรีกรุงรายเดือน* จึงเปลี่ยนเป็น *ศรีกรุงรายวัน* เช่นหนังสือพิมพ์รายวันอื่น แต่หน้ากลางเปลี่ยนเป็นลงเรื่องจริงซึ่งแปลจากต้นฉบับภาษาจีนโดยตรง โดยมีนายกิจ สารภรณ์ (นามปากกา สารภี) เป็นผู้แปลสำนวน เช่น เรื่อง *เม่งลักัน จอฮุ่ยเหม้ง ฯลฯ* เป็นที่นิยมแก่ผู้อ่านเป็นอันมาก ต่อมาจึงออกหนังสือพิมพ์ *สยามราษฎร์* (ไทยราษฎร์) อีกฉบับหนึ่ง มีจำนวนหน้ากระดาษน้อย ราคาถูกลง มีข่าวพอสมควร แต่มีเรื่องจีนอ่านได้จุใจทีเดียว ตั้งแต่นั้นมาหนังสือพิมพ์รายวันต่างก็แปลเรื่องอ่านเล่นขนาดยาวลงตามกัน แต่มาในปีหลัง ๆ เรื่องจีนคงจะจืดจาง หนังสือพิมพ์ออกใหม่จึงแต่งเรื่องจีนขึ้นเอง เมื่อหนังสือพิมพ์รายเดือนหยุดพิมพ์ จึงมีหนังสือพิมพ์จำอวดรายเดือนขนาดใหญ่เท่าหนังสือพิมพ์รายวัน มีภาพการ์ตูนและเรื่องขัน ๆ กับหนังสือพิมพ์ *ดุสิตสมิต* ขนาด ๘ หน้ายก หน้า ๓-๔ ยกออกตามบุญตามกรรม ไม่มีกำหนด เป็นหนังสือในพระบรมราชูปถัมภ์ออกอยู่ประมาณ ๓ ปี ก็เลิก แล้วมีหนังสือรายเดือนชื่อ *ไทยเชชม* ของโรงพิมพ์ไทยเชชมออกจำหน่ายอีกพักหนึ่ง

ยุคนั้นพระสันตฑ์อักษรสารได้เข้าโรงละครปราโมทย์ซึ่งว่างมานาน และแสดงละคร *คณะเสรีสำเร็จ* เมื่อละครเสรีสำเร็จเลิกแสดงแล้ว พระสันตฑ์อักษรสารจึงมาเป็นผู้จัดการหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ *ศัพท์ไทย* ขนาดเดียวกับหนังสือพิมพ์รายเดือนที่กล่าวมาแล้ว โดยมีนายแซ เศรษฐบุตร์ เป็นบรรณาธิการ *ศัพท์ไทย* ออกอยู่ประมาณ ๓ ปี ยุคนั้นละครร้องกลบตั้งขึ้นใหม่อีก มี *คณะปราโมทย์บันเทิง* และ *นาครบันเทิง* ๆ นั้นแม่บุญนาท พระเอกเป็นเจ้าของ นักประพันธ์ที่เป็นหัวแรงในการประพันธ์และกำกับการแสดงอย่างเข้มแข็ง มีแม่หวาน ศุภลักษณ์ (ม.ล. ทองอยู่ เสนีย์วงศ์) และแม่แก้ว (นายประวัติ โคจริก) แยกกันอยู่คนละโรง แต่คราวใดผู้กำกับการแสดงไม่อยู่ นักประพันธ์อื่นก็ช่วยกันบอกบทและกำกับการแสดงแทน นักประพันธ์นวนิยายที่เขียนบทละครสมัยนี้ ไม่เห็นมีใคร มีแต่พวกข้าพเจ้าซึ่งเรียกหมู่ของตัวเองว่า *'ปัญจะเรข'* คือแม่ลัดดา (ขุนคำนวนวิจิตร) แม่พร (นายพร้อย พรปรีชา) แม่ละออ (นายแหยม ธนกรด) (นายพร้อม พงษ์ยังยืน) และ *ศกุนตลา* (ข้าพเจ้า) นอกจากนี้เป็นนักประพันธ์บทละครโดยเฉพาะ พวกข้าพเจ้า

แต่งบทให้แก่คณะนครบันเทิงเป็นประจำ เพราะเคยรู้จักกันที่มาตั้งแต่แรกตั้งแล้ว

ต่อมาเมื่อ คณะละครปราโมชเมือง ของ แม่เมือง หนูนิมิตร และ คณะเทพบันเทิง ของแม่ชะม้อย พระเอก กับคณะละครอื่น ๆ จึงแต่งเรื่องส่งให้คณะทั้งสองนี้ช่วย การแต่งบทละครนั้นได้ผลแต่เพียงความภูมิใจโดยต้องเหน็ดเหนื่อยมาก เพราะจะต้อง ไปนั่งดูการแสดงเรื่องอื่นทุกเสาร์อาทิตย์ ให้ทราบว่าจะแสดงเรื่องอย่างไรไปแล้วบ้าง ผู้แสดงคนใด แสดงบทบาทได้อย่างไร แล้ว มาผูกเรื่องขึ้นแต่งกว่าจะได้ออกโรงแสดงก็ เป็นเวลาเดือนเศษ โดยได้รับค่าสมนาคุณ (ค่าแรง) คืนละ ๑๐ บาท ไม่คุ้มค่าบุหรื และค่ารถในการนี้ จะไม่รับประทานก็ไม่ได้ ผิดระเบียบ เราได้มาจึงซื้อของให้เป็นรางวัลแก่ผู้ตั้งใจแสดงเรื่องของเราดีหมด เพื่อเอาใจให้แสดงเรื่องหลังของเราให้เข้มแข็งอีก เรื่องของเราจะได้ไม่เสีย หน้าเราจะไต่บาน

ต่อมาในมีนาคม ๒๔๖๘ หนังสือพิมพ์ ศรีกรุงรายเดือน ออกใหม่อีกยุคหนึ่ง ยุคนี้ ปกศรีกรุงพิมพ์สอด้สีเปลี่ยนภาพงดงามทุกเดือน ภายในพิมพ์ภาพสกรีนงานต่าง ๆ เดือนละชุดถึง ๗-๘ แผ่น เช่น ภาพงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และภาพงาน

บรมราชาภิเศกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว เป็นต้น เป็นการลงทุนอย่างสูง พร้อมด้วยนักประพันธ์มีชื่อในศรีกรุงยุคแรก อย่างพร้อมเพรียง แต่ไม่นานนักศรีกรุงก็ ประสบอุปสรรคต้องเลิก ในตอนที่ศรีกรุง รายเดือนออกใหม่ในยุคหลังนี้ หนังสือพิมพ์ รายสัปดาห์ สารานุกรม ขนาด ๑๖ หน้ภายใน ความอำนวยการของหลวงสารานุกรมประพันธ์ ซึ่งภายหลังเป็นเจ้าของและบรรณาธิการ พิมพ์ออกจำหน่ายจากโรงพิมพ์สารานุกรมเอง โดยมีนักประพันธ์ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่คับคั่ง ไม่น้อยหน้าหนังสือพิมพ์รายเดือน จนกระทั่ง หลวงสารานุกรมประพันธ์กลับเข้ารับราชการแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ จึงเลิกกิจการ ระหว่าง ที่มีหนังสือพิมพ์รายคาบออกนั้น มีหนังสือ นวนิยายและภาพยนตร์พิมพ์เป็นเล่มออก จำหน่ายอยู่ด้วย โดยเฉพาะหนังสือเรื่อง ภาพยนตร์นั้น เนื่องจากเป็นภาพยนตร์เงียบ มีภาษาอังกฤษกำกับอยู่เป็นตอน ๆ นาย ต. เก๊กชวน และ นายกิจ สารากรณ์ จึงตกลงกับ บริษัทพัฒนากร ขอพิมพ์เรื่องหนังจำหน่าย ในคืนวันเริ่มฉาย เพื่อให้คนดูหนังเข้าใจ เรื่อง แล้วก็ติดต่อให้นักประพันธ์ไปดูหนัง จอเล็ก นำมาประพันธ์ให้ตรงกับหนังแสดง ทุกตอน แล้วส่งพิมพ์จำหน่าย

ตามที่เล่ามาข้างต้นแล้วนั้น ข้าพเจ้า
หวังว่าพอที่จะเป็นแง่คิดในด้านความ
เจริญของการประพันธ์ในสมัยก่อน ซึ่ง
เป็นแต่เพียงมีที่ทำว่าจะเจริญขึ้นแล้วก็
ต้องกลับยุบตัวลง เป็นเช่นนั้นหลายพัก
หลายตอนด้วยกัน เพราะสมัยนั้น การ
ประพันธ์เหมือนต้นไม้ที่ปลูกในพื้นดิน
ที่แห้งแล้ง หาน้ำหล่อเลี้ยงมิได้ จึง
เป็นแต่ยืนต้นอยู่โดยไม่มีดอกออกผล

แต่นักประพันธ์ผู้มีหน้าที่ประพันธ์
โดยตรง มิได้ร่วรงไรลงไม่ ในยุคนั้น
นักประพันธ์มีจำนวนมากขึ้นเป็นจำนวน
๑๐๐ และนักประพันธ์นอกจากผู้ที่มี
ตำแหน่งหน้าที่ประจำสำนักงานแล้ว มิ
ได้มีรายได้ค่าเขียนประการใดเลย เป็น
แต่มีใจรักการเขียนตามนิสสัย ก็นึก
สนุก ใช้เวลาว่างประพันธ์เรื่องส่งไป
บ้าง โดยที่ต่างคนต่างต้องมีอาชีพอื่น
แต่ก็เกิดผลดีแก่ตนอย่างหนึ่งที่สร้างงาน
ประพันธ์ได้หลายทางขึ้น ไม่ว่าใครเขา

๘๑
จะให้ประพันธ์อะไร โคลง ฉันท์
กาพย์ กลอน บทละคร หรือ? บท
ความในหนังสือพิมพ์รายวันหรือ? เมื่อ
เกี่ยวกับการเขียนแล้วก็พลิกปากกาไป
ได้ทุกด้าน และการแต่งเรื่องส่ง
โรงพิมพ์ก็ไม่ได้ส่งประจำแห่งเดียว
มักส่งเรื่องไปบำรุงทั่วกันตามแต่จะมี
เวลาเขียน

สำหรับ แม่สะอาด (หลวงสารานุ-
ประพันธ์) ชอบทั้งแปลทั้งแต่งให้ทั่วทุก
หนังสือพิมพ์ตามที่เขาขอเรื่องมาบ้าง มีแก้ไข
ส่งไปให้เองบ้าง บางคราวก็แต่งให้ใน
โรงเรียนไม่เว้นแต่ละปี บางคราว หลวง
สารานุประพันธ์ก็ถูกเชิญเป็นบรรณาธิการ
หนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ เนื่องจากการประพันธ์
ทำให้แตกฉานในทางภาษาและชำนาญในการ
เขียนขึ้นตามลำดับ ในเรื่องวงการหนังสือ
พิมพ์ในยุคก่อนแล้ว หลวงสารานุประพันธ์
เป็นนักประพันธ์ที่เชี่ยวชาญและใกล้ชิดกับ
งานนั้น เป็นเวลายาวนานคนหนึ่ง ๕

ภาษาและหนังสือ ๑๘ : ๒ (ต.ค. ๒๕๒๘-มี.ค. ๒๕๒๙) ๒๐ บาท
วารสารกึ่งวิชาการของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่หลัง ๒๔๗๕

วรรณศิลป์ในเพลงการบาวชุก “เมตอินไทยแลนด์”

ข้อสังเกตการแปล ด เป็น มล

นักเขียนปู-ย่า : เทพ-ถนอม มหาเปารยะ

ศัพท์เทคนิคแปลทางวิศวกรรมไฟฟ้า

การประพันธ์และนักประพันธ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓

มหาภารตะ : วรรณคดีที่ยิ่งใหญ่ของโลก

อ. สายสุวรรณ

ดวงมณ จิตรจำนงค์

นพวรรณ พันธเมธา

ธิดา มหาเปารยะ

มงคล เดชนกรินทร์

หลวงบุญฆมานพพานิชย์

เสาวภา เจริญขวัญ

และบทความ บทวิจารณ์ด้านภาษา วรรณกรรม อีกมาก

ภาษาและหนังสือ ๑๙ : ๑ (เม.ย.-ก.ย. ๒๕๒๙) ๒๐ บาท

สุนทรภู่ได้เรื่องลักษณะวงศ์มาจากไหน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับฉันทลักษณ์ของไทย

วรรณคดีไทยสมัยเสื่อม

วัฒนธรรมชาวบ้านในเรื่องสั้นของศรีดาวเรือง

นักเขียนฝรั่งเสสกับรางวัลโนเบล

รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖

สุริยรัตน์ หาญคำ

สุมาลี วีระวงศ์

ปรีชา ช้างขวัญยืน

กัญญา กองทอง

เพ็ญศิริ เจริญพจน์

มลิปิ่น พรหมสุทธิรักษ์

พร้อมข่าว P.E.N. รายงานวันสมาชิกสัมพันธ์ ฯลฯ

สั่งซื้อและส่งธนาคติ ป.ณ. หน้าพระลาน (ก.ท.) ที่

นายสัญญา สว่างบุตร ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม ๗๓๐๐๐

ฉบับละ ๒๐ บาท สมาชิกปีละ ๒ ฉบับ (๔๐ บาท)